

До 850-ліття Гощі

З МИНУВШИНИ ГОЩІ НА ВОЛИНІ

Упродовж свого життя Олександр Злотницький збирав архів, де зберігалися дуже цінні відомості про господарський і соціальний стан Гощі, демографічні, історичні дані, інформація про розвиток освіти, культури. Про це засвідчує у своєму рукописі гощанський священник Данило Абрамович, котрий сам наприкінці ХІХ ст. залишив цікаві історичні відомості про Свято-Михайлівську церкву і власне містечко. На жаль, поки що «Архів Злотницького з Гощі» (а саме так звучить повна назва зібрання) не вдалося віднайти. Не виключено, що він взагалі не зберігся дотепер.

Цей же Злотницький після смерті Октавії Ленкевич (Валевської) у 1882 р. спорудив на її могилі у Межирічах пам'ятник з чудовою мармуровою скульптурою роботи Оскара Сосновського, котра як цінний предмет мистецтва зберігається нині в Рівненському краєзнавчому музеї.

До нашої Гощі мали відношення й більш відомі люди. 1834 р. її відвідав український історик і громадський діяч Микола Костомаров, 1870-го — вітчизняний етнограф, автор національного гімну «Ще не вмерла Україна» Павло Чубинський.

У 1909 р. у Кракові вийшла книга Волиняка (Й.М.Гіжицького) «З минувшини Гощі на Волині» — перший друкований твір, у якому зроблена спроба відобразити історію та розвиток освіти на теренах нашого містечка.

На початку ХХ ст. в Гощі налічувалось бл. 300 будинків та мешкали 1280 чоловік, переважно євреї, які займалися дрібною торгівлею.

Містечко не мало бібліотеки, інших культосвітніх закладів. Єдиним громадським місцем була чайна, відкрита 1905 р., де передплачувались газети і журнали.

Під впливом подій 1905-07 рр. в Гощі наприкінці грудня 1905 р. відбулись заворушення. Страйкували наймити поміщицьких маєтків, робітники Симонівської гуральні, на якій працювало багато гощанців.

Далася взнаки і революція 1917 р. В січні 1918 р. була створена рада селянських депутатів, яку очолив робітник С.Т.Янчук. Через місяць містечко захопили австро-німецькі війська. У грудні 1918 р. Гоща опинилася під владою Директорії. У другій половині травня 1919 р. в селище увійшли Таращанська та Новгород-Сіверська бригади Червоної армії під командуванням В.Н.Боженка і Т.В.Черняка. Невдовзі в Гощі був створений волвиконком.

У серпні 1919 р. містечко окупували польські війська. У першій половині липня 1920 р. їх витіснили кавалерійські частини Червоної армії.

Тоді ж Гощу відвідав майбутній російський письменник Ісаак Бабель, який наступав у складі більшовицьких військ. Щоденникові записи літератора зберегли цікаві відомості про тогочасне містечко.

Упродовж кількох тижнів в Гощі діяв волвиконком та його відділи: управління, земельний, продовольчий, освіти, соцзабезпечення. 12 серпня 1920 р. волвиконком прийняв рішення про організацію в селищі клубу, освітніх гуртків. Волосний-військкомат очолив колишній матрос Д.П.Бафталовський.

У вересні 1920 р. Гоща увійшла до складу Польщі та перебувала там до вересня 1939 р. У цей період в селищі існували дрібні кустарні підприємства: два млини і олійниця. 72% селян не могли прожити зі свого господарства без додаткових заробітків.

З волосного центру часів царату Гоща трансформувалась у центр однойменної гміни. З-поміж вїтїв вїдомї поляк Лашевський, українцї Федїр Гнатусь, Василь Карп'юк (у 20-х рр. ХХ ст. солтїс Гощї), Павло Бойко.

Вїдсутнїсть квалїфікованої медичної допомоги у цей перїод децо компенсовував медпункт, що дїяв у будинку гощанцїв Сїдїв. Там практикував фельдшер Возний.

Серед їнших медикїв того часу вїдомї лїкарї Бїлецький, Кохановський, Коняєв, Поспєлов (Поспєловський), фельдшер Недашковський, акушер Каштанова та їн.

Починаючи з 20-х рр. ХХ ст., у мїстечку дїяла однокласна школа з польською мовою викладання. У 1926 р. до неї було записано 159 учнїв. У школі спочатку працювали 2 штатнї вчителї і один позаштатний.

Вїдтак школа трансформувалась у п'ятикласну, а 1935 р. — у семирічку. В нїй вчились переважно поляки та євреї. Але були й учнї-українцї. Силами мїсцевого осередку «Просвїти» вдалося вибороти викладання української мови (1 год. на тиждень). Щодо власне навчання, то воно було безкоштовним.

Посаду директора у 1923-39рр. обїймав Адам Саблїк. Разом з ним дїтей навчали Василь Лебедь, Геля Саблїк, Ян Каплон, Стефанїя Каплон, Фелїцїя Черська, педагоги Огнївчук, Самохваленко, священик Кривецький.

Упродовж 19-лїтнього перїоду польської окупацїї в Гощї виник цїлий ряд рїзних органїзацїї і спїлок. У 1932 р. почав дїяти осередок КПЗУ, який очолили М.Д.Власюк і П.Ф.Бїлоус, а через рїк — райком КПЗУ, секретарем котрого став Г.У.Гапончук. 1936 р. був створений осередок КСМЗУ, який очолив І.І.Українець-Янчук, а вїдтак — і райком КСМЗУ під орудою О.П.Солїмчук.

Протягом 1930-х рр. в селищї дїяло кїлька професїйних спїлок, а також Спїлка будївельникїв і майстрїв з керамїки та спорїднених промїслїв, Товариство сприяння стрїлецькому союзу, Спїлка польських учителїв та їншї. 1937 р. розпочав свою дїяльність осередок ОУН.

Позаяк у Гощї мешкало бїльше тисячї євреїв, то селище мало три синагоги та їудейський клуб — тарбут.

Пїдготував Юрїй КУЗЬМІН.

(Продовження. Гїоч. у №№79, 80).